

Юлія ТРИКАШНА,

Інститут філології Київського національного  
університету імені Тараса Шевченка, м. Київ

## ПРОБЛЕМИ КОНТРОЛЮ І ОЦІНКИ АНГЛОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

*У статті описано вирішення питання контролю і оцінки соціокультурної компетентності, що формується у процесі виконання навчального проекту з використанням автентичного художнього фільму. Обґрунтовано застосування інструментів оцінювання рівня сформованості англomовної соціокультурної компетентності згідно з її компонентами «соціокультурні знання», «соціокультурні уміння» та «ставлення до іноземної культури». Запропоновані критерії оцінювання усного мовлення студентів як прояву їх соціокультурної компетентності у відеофільмі, а також оцінювання власне відеофільму як кінцевого продукту проектної діяльності студентів.*

**Ключові слова:** соціокультурна компетентність, автентичний художній фільм, контроль і оцінка, проект.

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Проблема формування соціокультурної компетентності (далі – СКК) майбутніх філологів знаходиться у центрі уваги сучасних науковців вже не одне десятиліття. Серед запропонованих дослідниками засобів формування СКК, до яких належать іншомовні тексти різних жанрів, аудіотексти, пісні, навчальні відео курси, важливе місце займають автентичні художні фільми (далі – АХФ). Їх основне призначення полягає у наочному зображенні вербальної та невербальної поведінки носіїв мови в різних соціокультурних (далі – СК) ситуаціях, що надає можливість студентам сприймати іноземне мовлення, розуміти чужу культуру, упізнавати себе як носія своєї мови та культури. Ефективне формування СКК неможливе без здійснення ефективного зворотного зв'язку, який повинен своєчасно та об'єктивно інформувати викладачів про успішність оволодіння студентами предметом навчання. Роль цього зв'язку виконує контроль і оцінка (далі – КіО).

**Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор.** КіО СКК справедливо вважається однією з проблемних сфер сучасного мовного тестування як на теоретичному, так і на практичному рівнях, про що свідчать праці таких учених як М. Байрам (M. Byram), Д.Люс'є (D. Lussier), А. Фантіні (A. Fantini), Л. Серку (L. Sercu). Заслуговує на увагу дослідження О. Квасової, яка узагальнила сучасні тенденції в КіО співвивчення іноземної мови (далі – ІМ) та іноземної культури (далі – ІК) [1]. Як показав аналіз зазначених джерел, проблема КіО СКК остаточно не вирішена. Основною складністю є визначення структури СКК та її компонентів, які можна вимірити за допомогою існуючих інструментів КіО.

**Мета статті** – описати розроблені нами інструменти оцінювання англomовної СКК, що сформована в майбутніх філологів у процесі виконання навчального проекту із використанням АХФ та актуалізована в усному мовленні під час презентації кінцевого продукту проектної діяльності.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Розробляючи методику формування СКК з використанням АХФ, ми спиралися на модель СКК, запропоновану Д. Люс'є [2]. На відміну від багатьох інших моделей, зокрема, моделі М. Байрама (M. Byram) і Ж. Зарате (G. Zarate) [3], ця модель зведена до трьох чітких компонентів: *savoir*, тобто декларативні знання масової (little «с» culture) та елітарної культури (big «С» culture), а саме: спосіб життя, музика, мистецтво, архітектура, література, індивідуальні та соціальні норми, іншими словами, знання всього СК контексту суспільства, мова якого вивчається; *savoir faire*, тобто вміння використовувати знання у власній поведінці в різноманітних контекстах МК комунікації; *savoir etre*, або ставлення, тобто усвідомлення себе через ставлення до явищ культури, розвиток чутливості до Чужого, сприйняття та повага до цінностей іншої культури. Модель Д. Люс'є була покладена в основу методики формування і оцінювання міжкультурної компетентності, розробленої у межах європейського проекту ICCinTE (Intercultural Competence in Teacher Education) [4]. Слідом за цими дослідниками, ми вважаємо за

доцільне використовувати три інструменти КіО відповідно до трьох компонентів СКК, а саме: для оцінки знань; для оцінки СК вмінь; для оцінки ставлень до ІК.

Для визначення рівня сформованості *СК знань* ми обрали тестовий формат та розробили два тести: для передекспериментального зрізу (тест з вибірковою відповіддю) та для визначення вихідного рівня сформованості СК знань (тест з відкритою або вільно конструйованою відповіддю). Для визначення існуючих у студентів *ставлень* до іншомовної (британської) культури ми, слідуючи рекомендаціям проекту ICCinTE, розробили два опитувальники – для передекспериментального та післяекспериментального зрізів. Отримані відповіді було перевірено та присуджено відповідну кількість балів, які й було порівняно. Окрім тестового формату для оцінки компоненту «ставлення» нами було застосовано й альтернативний засіб контролю, а саме Журнал соціокультурних спостережень [5].

Отримавши інформацію про наявні в студентів СК знання та ставлення до британської культури, ми перейшли власне до роботи із формування СКК з використанням АХФ. Задля організації цього процесу ми розробили навчальний проект «Watching the British». Головне завдання проекту, представлене на початковому етапі, оголошено як конкурс по відбору претендентів на поїздку до Великобританії по студентському обміну та звучить так: «To win a grant offering a one month-stay in Britain, you should demonstrate your knowledge and appreciation of British culture in your own video film». «Кандидати на поїздку», згідно завданню, повинні бути готові до спілкування з носіями мови так, щоб не зазнати та не спричинити культурних незручностей. Протягом *виконавчого етапу*, коли студенти згідно із завданням готувались до презентації кінцевого продукту, вони виконували вправи та завдання, що увійшли до розробленої нами підсистеми. У цей час власне й відбувалося формування їхньої СКК – набуття СК знань, формуванням СК ставлень та розвиток СК умінь [6]. Основна увага приділялась КіО компоненту «СК

уміння»: вони відбувались через холістичну та неформальну оцінку усного мовлення студентів у рольових іграх, дискусіях тощо.

Метою заключного етапу проекту було, з одного боку, представити кінцевий продукт проектної діяльності студентів. У ролі такого продукту виступив відеофільм «Watching the British», у створенні якого взяли участь усі учасники кожної з груп. З іншого боку, презентація продукту забезпечила можливість оцінити сформованість СК умінь студентів в усному мовленні, яке слугувало проявом їхніх СК знань та ставлень.

Слід зазначити, що оцінювання проектів, що виконуються студентами, вважається досить складним завданням в першу чергу тому, що КіО підлягає як групова робота, так і внесок кожного у роботу над ним. З огляду на це, а також специфіку створення проекту за допомогою СК інформації, здобутої під час перегляду АХФ, обґрунтуємо такі групи критеріїв: I – критерії оцінювання проекту як результату групової роботи, II – критерії оцінювання індивідуального внеску кожного з учасників проекту.

Виходячи з мети нашого дослідження, в своїх відеофільмах тривалістю від 15 до 20 хв. студенти повинні були продемонструвати, перш за все, здобуті за допомогою АХФ СК знання, розвинені СК вміння та ставлення. Не менш вагомим є й виконання групою завдання проекту – створення якісного, цікавого продукту у вигляді відеофільму. Тому оцінці підлягає й реалізація групою своїх творчого потенціалу та майстерності в аспекті використання ІМ, естетики створеного продукту, співпраці. Отже, до *I групи критеріїв* ми віднесли критерії досягнення мети проекту, а саме: 1) відображення засвоєних соціокультурних понять, 2) демонстрація вербальної поведінки, 3) демонстрація невербальної поведінки, 4) демонстрація ставлення до ІК, 5) використання самостійно знайденої СК інформації та критерії враження від групової роботи, до яких віднесли 1) естетичне враження від відеофільму, 2) нормативність мовлення учасників групи, 3) активність кожного учасника. У процесі оцінювання проекту як результату групової роботи за визначеними критеріями ми користувалися

розробленими нами дескрипторами. У таблиці 1 наведені дескриптори та бали, що присуджуються груповій роботі у відповідності до кожної з груп критеріїв.

**Таблиця 1 – Шкала оцінювання кінцевого продукту проектної діяльності**

| <b>I. Досягнення мети проекту</b>             |  |
|---|--|
| <b>1. Відображення соціокультурних понять</b> |  |
| Бали  | Дескриптори  |
| 7-8   | Розкривають більшість основних соціокультурних понять, наводять релевантні приклади.   |
| 5-6   | Згадують 2 і більше понять. Розкривають майже повною мірою. Орієнтуються в проблемі.   |
| 3-4   | Згадують 1-2 соціокультурні поняття, але не розкривають їх повною мірою. Володіють мінімальними знаннями з проблеми.   |
| 0-1-2   | Згадують 1-2 соціокультурні поняття, але не розкривають їх. Приклади відсутні або є некоректними.  |
| <b>2. Демонстрація вербальної поведінки</b>   |  |
| Бали  | Дескриптори  |
| 7-8   | Коректно вживають достатню кількість СК лексики (топоніми, антропоніми, хрононіми, етнографічні та суспільно-політичні реалії, реалії культури, безеквівалентна та фонова лексика). Обізнані з комунікативним етикетом. Дотримуються правил ввічливості. |
| 5-6   | В мовленні превалує СК лексика. Демонструють достатні знання комунікативного етикету. В основному, дотримуються правил ввічливості.  |
| 3-4   | Вживають СК лексику в обмеженій кількості, не завжди коректно. Демонструють мінімальні знання комунікативного етикету.   |
| 0-1-2   | Вживають СК лексику в дуже малій кількості або не вживають взагалі. Не обізнані з комунікативним етикетом.   |
| <b>3. Демонстрація невербальної поведінки</b> |  |
| Бали  | Дескриптори  |
| 5-6   | В більшості випадків коректно застосовують засоби невербальної поведінки.  |
| 3-4   | Застосовують декілька жестів, не у кожному випадку доречно. Не завжди підтримують контакт очей.  |
| 0-1-2   | Демонструють досить низький рівень володіння нормами невербальної поведінки. Не володіють нормами невербальної поведінки. Невербальна поведінка не представлена завдяки обраному способу презентації проекту.  |
| <b>4. Демонстрація ставлення до ІК</b>        |  |
| Бали  | Дескриптори  |
| 5-6   | Демонструють толерантне ставлення до ІК та її представників. Намагаються представити погляди з інших/різних точок зору. Демонструють відкритість до ІК, позитивно сприймаючи цінності іншої культури. Проявляють емпатію та повагу до ІК.                |
| 3-4   | Демонструють толерантність у ставленні до СК явищ/ситуацій лише у деяких випадках. Деякі погляди відображено стереотипно. До ІК ставляться з цікавістю.  |

|  |  |
|--|--|
| 1-2  | Демонструють низьке культурне усвідомлення. Відображають стереотипні погляди з проблеми. До ІК ставляться індіферентно.  |
| 0  | Оперують загальновідомою інформацією. Ніяким чином не виявляють власного ставлення до висловлюваного.  |
| <b>5. Використання самостійно знайденої інформації</b> |  |
| Бали   | Дескриптори  |
| 5-6  | Самостійно знайдена інформація представлена в достатній кількості. Подається логічно та своєчасно.   |
| 3-4  | Самостійно знайдена інформація представлена в невеликій кількості, але використовується некоректно. Характеризується певною нелогічністю в способі пред'явлення. |
| 0-1-2  | Самостійно знайдена інформація не представлена або майже відсутня.   |
| <b>II. Враження від групової роботи</b>                |  |
| <b>1. Естетичне враження</b>                           |  |
| Бали   | Дескриптори  |
| 5-6  | Спосіб презентації матеріалу у відео проекті характеризується креативністю. Зйомка ведеться в різних місцях.   |
| 3-4  | Спосіб презентації матеріалу у відео проекті характеризується проявами творчості. Зйомка ведеться в одному місці або в різних місцях.                            |
| 0-1-2  | Спосіб презентації матеріалу у відео проекті характеризується ординарністю. Зйомка ведеться в одному місці з одного кута.  |
| <b>2. Нормативність мовлення</b>                       |  |
| Бали   | Дескриптори  |
| 5-6  | Майже не допускають фонетичних, лексичних та граматичних помилок.  |
| 3-4  | Допускають невелику кількість фонетичних, лексичних та граматичних помилок.  |
| 0-1-2  | Допускають безліч фонетичних, лексичних та граматичних помилок.  |
| <b>3. Активність кожного учасника</b>                  |  |
| Бали   | Дескриптори  |
| 3  | Всі учасники групи задіяні рівномірно.   |
| 2  | Всі учасники групи задіяні нерівномірно.   |
| 1  | Не всі учасники групи беруть участь у відео презентації.   |

Обираючи критерії для оцінювання індивідуального внеску кожного з учасників проекту, ми керувались такими міркуваннями. Слід враховувати, що в роботі над проектом беруть участь кілька людей, які роблять свій внесок до планування роботи, визначення змісту фільму та його власне створення. При цьому вони (учасники), можливо, вирізняються творчим, відповідальним або навпаки досить формальним ставленням до створення продукту. У нашому випадку спостерігати на екрані можна не стільки участь кожного в роботі над

відеофільмом, скільки прояви СКК в усному мовленні того, кого досить довго або фрагментарно бачать в кадрі відповідно до ролі, яку цей учасник виконує. З огляду на це, кінцевий продукт проекту, з одного боку, синтезує зусилля усіх учасників проекту та, з іншого, індивідуальна частка та зміст усномовленнєвого продукту кожного учасника зумовлюються не стільки його особистим бажанням, скільки залежать від колективного задуму. Зважаючи на зазначене, до *II групи критеріїв*, на основі яких пропонуємо здійснювати оцінку індивідуального внеску кожного з учасників проекту, належать такі: 1) змістовність висловлювання, 2) зв'язність та вільність висловлювання, 3) лінгвістична правильність висловлювання, 4) відображення невербальної поведінки, 5) особиста участь у відеофільмі. Оцінювання індивідуального внеску кожного учасника до продукту проекту відбувалося за допомогою розроблених нами дескрипторів. У таблиці 2 наведені зазначені дескриптори та розподіл балів, що присуджуються за індивідуальний внесок кожного учасника за кожним із зазначених критеріїв.

**Таблиця 2 – Шкала оцінювання індивідуального внеску кожного учасника до продукту проекту**

| <b>1. Змістовність висловлювання</b>            |  |
|---|--|
| Бали  | Дескриптори  |
| 6-7   | Вільно висловлюється з проблеми. Може презентувати проблему, не вдаючись до стереотипів. Наводить обґрунтовані аргументи. Демонструє високий рівень культурознавчої обізнаності.   |
| 4-5   | Висловлюється, демонструючи достатні знання з проблеми. У більшості випадків презентація проблеми позбавлена стереотипного бачення. У більшості випадків наводить обґрунтовані аргументи, демонструючи культурознавчу обізнаність. |
| 2-3   | Висловлюється, демонструючи мінімальні знання з проблеми. Бачить проблему дещо стереотипно. Наводить аргументи, які не завжди обґрунтовані. Презентує проблему без критичного аналізу.   |
| 0-1   | Висловлюється, демонструючи мінімальні знання з проблеми. Має стереотипне бачення проблеми. Оперує загальновідомими фактами. Не наводить обґрунтованих аргументів. Не може продемонструвати глибоке розуміння ІК.                  |
| <b>2. Зв'язність та вільність висловлювання</b> |  |
| Бали  | Дескриптори  |
| 6-7   | Висловлювання характеризується чіткістю і логікою викладу думок. Висловлюється досить вільно.  |
| 4-5   | Висловлювання характеризується незначним порушенням логіки викладу думок. Висловлюється, допускаючи паузи.   |

|   |  |
|---|--|
| 2-3   | Допускає у висловлюванні порушення логічності у викладі думок. Висловлювання характеризується довгими паузами через низький рівень володіння мовними засобами.   |
| 0-1   | Висловлювання характеризується відсутністю чіткої логіки. Висловлюється, прикладаючи значні зусилля.   |
| <b>3. Лінгвістична правильність</b>           |  |
| Бали  | Дескриптори  |
| 6-7   | Майже не має фонетичних та інтонаційних помилок. Вживає лексику відповідно комунікативній ситуації. Володіє значним спектром СК лексики, доречно вживаючи її. Не робить граматичних помилок.   |
| 4-5   | У більшості випадків говорить фонетично та інтонаційно правильно. Вживає лексику, використання якої в більшості випадків відповідає комунікативній ситуації. Володіє значним спектром СК лексики, в більшості випадків вживає її доречно. Граматичне оформлення висловлювання в більшості випадків відповідає комунікативній ситуації. |
| 2-3   | Припускає багато фонетичних та інтонаційних помилок, що погіршує розуміння висловлювання. Вживає лексику, яка не завжди відповідає ситуації спілкування. Не використовує СК лексику або використовує недоречно. Граматичне оформлення висловлювання не перешкоджає загальному розумінню.   |
| 0-1   | Припускає у висловлюванні велику кількість фонетичних та інтонаційних помилок, що призводить до значного нерозуміння висловлювання. Робить безліч лексичних помилок. Не використовує СК лексику. Граматичне оформлення висловлювання призводить до часткового чи повного нерозуміння змісту висловлювання.                             |
| <b>4. Відображення невербальної поведінки</b> |  |
| Бали  | Дескриптори  |
| 3-4   | Переважно дотримується норм невербальної поведінки. Майже завжди доречно використовує жести, позу, міміку, підтримує контакт очей відповідно до комунікативної ситуації.   |
| 1-2   | Використовує 1-2 жести, але не завжди доречно. Не завжди підтримує контакт очей.   |
| 0   | Не використовує невербальні засоби спілкування. Використовує дуже мало або надмірно.   |
| <b>5. Особиста участь у відеофільмі</b>       |  |
| Бали  | Дескриптори  |
| 4-5   | Бере активну участь у відео презентації. Висловлює повагу до глядача та толерантність до співрозмовників. Достатньо харизматична особистість, яка викликає зацікавленість до перегляду проекту іншими.   |
| 2-3   | Бере участь у відео презентації. В основному висловлює повагу до глядача та толерантність до співрозмовника. Вміє зацікавити глядачів.   |
| 0-1   | Не бере участі у відео презентації. Має короткочасну появу у відео презентації. Досить пасивно ставиться до виконання роботи.  |



**Висновки дослідження перспективи подальших розвідок у даному напрямку.** Таким чином, виокремлені критерії та розроблені дескриптори уможливають визначити рівень сформованості СК вмінь студентів через оцінку їх усномовленневих висловлювань, представлених у відеофільмі як у кінцевому продукті навчальної діяльності. Як перспектива подальших наукових розвідок може розглядатися теоретичне дослідження та подальша розробка КіО СКК майбутніх філологів на матеріалі інших АХФ.

### Список використаної літератури

1. Квасова, О. Г. Сучасні підходи до контролю та оцінювання міжкультурної компетенції / О. Г. Квасова // Іноземні мови. – 2012. – № 3 (71). – С. 50-57.
2. Lazar, I., Huber-Krieger, M., Lussier, D., Matei, G.S., Peck, C. Developing and Assessing Intercultural Communicative Competence: A Guide for Language Teacher Educators, Strasbourg and Graz: European Centre for Modern Languages and Council of Europe Publishing, 2007. – 44 p.
3. Byram, M. and Zarate, G. Definitions, objectives and assessment of sociocultural competence. Strasbourg: Council of Europe, 1994. – 33 p.
4. ICC in TE Intercultural Communicative Competence in Teacher Education project. [Електрон. ресурс] Режим доступу: <http://archive.ecml.at/mtp2/Iccinte/results/en/index.htm>
5. Трикашная, Ю. И. «Журнал социокультурных наблюдений» как инструмент контроля и оценки социокультурной компетентности будущих филологов. [Електронний ресурс] / Ю. И. Трикашная // Альманах современной науки и образования. – Режим доступу до джерела: [http://www.gramota.net/articles/issn\\_1993-5552\\_2014\\_1\\_34.pdf](http://www.gramota.net/articles/issn_1993-5552_2014_1_34.pdf)
6. Трикашна, Ю. І. Проектна методика формування соціокультурної компетентності майбутніх філологів за допомогою автентичного художнього фільму / Ю. І. Трикашна // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 111. – Чернігів, 2013. – С. 346–348.

*Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Квасова О. Г.*

Стаття надійшла до редакції 16.11.2016

***Трикашная Ю. Проблемы контроля и оценки англоязычной социокультурной компетентности будущих филологов***

*В статье описано решение проблемы контроля и оценки социокультурной компетентности, формируемой в процессе выполнения учебного проекта с использованием автентичного художественного фильма. Обосновано использование инструментов оценки уровня сформированности*

англоязычной социокультурной компетентности в соответствии с её компонентами «социокультурные знания», «социокультурные умения» и «отношения к иностранной культуре». Предлагаются критерии оценивания устной речи студентов как проявления их социокультурной компетентности в видеофильме, а также оценивание видеофильма как конечного продукта проектной деятельности студентов.

**Ключевые слова:** социокультурная компетентность, аутентичный художественный фильм, контроль и оценка, проект.

***Trykashna Y. The issues of testing and assessment of future philologists' sociocultural competence***

*The article is devoted to the issues of assessment of future philologists' sociocultural competence which is built within a long-term project utilizing authentic feature films. The author proceeds from defining the structure of sociocultural competence consisting of 'sociocultural knowledge', 'sociocultural skills' and 'attitudes' and further develops tests to assess them. Two tests to assess 'sociocultural knowledge' were developed and administered before and after the experimental training, the tests being limited response and open-ended tests respectively. To assess 'attitudes' the author developed two sets of questions for pre- and post-experimental tests which were further compared and interpreted. As an alternative method of evaluating 'attitudes towards foreign culture' a Sociocultural Observation Log was offered to students who made their reflective entries there across the project's lifetime. Assessment of the third component, 'sociocultural skills', was carried out within and after the major phase of the project. Initially it was evaluated holistically during students' participation in role-plays, discussions and other oral activities which were performed in the classroom. The final evaluation of oral 'sociocultural skills' took place during the presentations of project's main output - video films created by the teams. A twofold evaluation was to be performed at this stage- evaluation of the team's performance and individual performance of each participant. To achieve this end, two sets of criteria and rating scales were developed: 1) to evaluate the video films as a team output of project work; 2) to assess oral 'sociocultural skills' of each participant. The criteria which belong to the first group are related to achievement of the sociocultural objectives of the project, they include: 1) representation of sociocultural concepts on the screen; 2) scope and appropriateness of verbal behavior; 3) appropriateness of non-verbal behavior; 4) representation of 'attitudes to foreign culture'; 5) representation of independently researched sociocultural information. Additionally, it was decided to evaluate whole-group performance in the created video films. The criteria developed included: 1) aesthetic impression of the video film; 2) overall accuracy of speech of the participants; 3) involvement of every member of the group. Since a team product, video film, was created by individuals who contributed to collaborative work differently the work of each participant needed to be assessed, too. For this reason, the author singled out the second group of criteria which were related to individual contribution of every participant to the work on the project. The criteria are: 1) representation of sociocultural content in individual speech product; 2) coherence*

*and cohesion; 3) lexical and grammatical accuracy; 4) non-verbal behavior; 5) personal participation in the video film. Detailed rating scales for evaluation of both collaborative project product and individual performance are provided in the article. The developed criteria to assess whole-team product, individual participation as well as oral performance of oral sociocultural skills were applied to measure sociocultural competence acquisition and proved effective. The evaluation of sociocultural competence was conducted in respect to its components (sociocultural knowledge, skills and attitude) with the help of specific instruments of assessment. The conclusion about each individual's competence was made on the grounds of the data provided by each instrument.*

**Key words:** *sociocultural competence, authentic feature film, assessment instruments, project.*